

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Expenditur Aristotelica alia probabilium definitio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

Expenditur Aristotelica alia probabilium definitio.

ART. XCIX. **P**roderit ad maiorem eorum intelligentiam, & confirmationem, si considerationi prædictæ definitionis adiciatur consideratio definitionis alterius, quam idem Aristoteles de eodem probabili exhibet lib. 1. cap. 1. ante med. Definitio autem est talis: Probabilia autem sunt, quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his, vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus, & probatis. Hæc definitio utuntur admodum fidenter Illustriss. Marinarius, & nonnulli alii. Sed quam id faciant perperam, non est difficile demonstrare. Observanda imprimis est distinctio, simulque proportionalis similitudo, quam inibi immediatè præmittit Philosophus, inter syllogismum demonstrativum, & dialecticum, id est, conclusum veri cum certitudine, & conclusivum verisimile cum formidine falsi. Demonstratio verè est, ait, quando ex veris, & primis syllogismiserit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima, & vera eius, quæ circa ipsa est, cognitionis principium sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Reddit mox rationem utriusque utriusque, ius syllogismi declarationi communem per hæc verba: Non enim oportet in disciplinariis principiis inquirere propter quid, sed secundum unum quodque principiorum (juxta qualitatem cuiusque principii fallibilis, ac incerti, vel certi, ac infallibilis) ipsum per se esse fidem. Ex his liquet, si rursus apparet verissimum esse, quod supra dicebamus, probabilia apud Philosophum perinde se habere quoad genus incertorum, atque se habent apud ipsum, & apud omnes intelligibilia quoad genus eorum, quæ certa, ac infallibilia sunt. Utriusque enim commune est intra genus suum, ipsa per se esse fidem, & non dari provocationem ad propter quid, seu ad aliquid natura ulterius, ac prius, ex quo illis concilietur fides. Atque hinc iterum constat probabile Aristotelicum, & quod definitio eius declarat, esse rem longè diversam à probabili, & probabiliori, de quo est præsens nostra controversia. Hæc enim instituitur de probabili controversio, atque in utramque, seu mavis, in utramvis partem deducto ex prioribus aliis, atque notioribus.

ART. C. Observandæ deinde sunt disunctiones quinque, quas innecit in sua ista definitione Philosophus distinguens, atque gradatim distribuens totidem probabilium classes à summa probabilitate usque ad infimam. Primus gradus probabilium est eorum, quæ videntur omnibus. Secundus eorum, quæ plurimis. Intelliguntur autem utrobique docti promiscuè, & indocti, nempe non alioquin dicendi, vel omnes, vel plurimi simpliciter, & absque addito, seu distinctivo aliquo. Intelligitur consequenter utrobique id genus rerum, & complexionum, quarum percipiendarum, ac æstimandarum quivis rationis compos est capax; nempe cuius quisquam non sic est capax, id ei videri, vel non videri non propriè dicitur. Ad hoc igitur probabile genus pertinent proverbia, seu adagia vulgò recepta, quæque illis affinia sunt. Tertius gradus est eorum, quæ videntur omnibus sapientibus. Quartus eorum, quæ plurimis sapientibus. Intelliguntur autem utrobique sapiens non soli propriè, & strictè tales, quales sunt paucissimi, sed latius, & juxta vulgarem usum tales, nempe versati utcumque in unaqueque scientia, vel arte, & intelligentes, quæ in ea

ad probandum repugnare in terminis, ut utraque pars contradictionis sit probabilis. Est autem eadem ratio de omni, & qualibet alia questione circa licitum, & illicitum, ut patet consideranti, præsertim in materia virtutum, & vitiorum, quæ sunt circa operationes, & non directè circa passionem. Quæpropter quicumque volet adherere prædictæ definitioni probabilis, remanebit necessario exlex prorsus quoad hanc partem doctrinæ, & qualibet promiscuè dicat, vel probabilia, vel improbabilia pro genio, aut habitu hilarari, vel tristi, angusto, vel augusto, nec inveniet ullibi per quod à præcepto revocetur, quoad hoc punctum: Quia verò definitio est universalis, & abstrahit à probabilitate speculativa, & practica, percipiamus id ipsum in exemplo alio ex materia speculativa, quod suggerit D. Thomas superadditione de probabilitate iudicio in 4. distinct. 45. quæst. 2. art. 2. quæst. 1. ad 5. Quæstio est de utilitate suffragiorum pro existentibus in inferno. Quinta ratio adducenda pro parte affirmativa proponitur his verbis Damasceni in eodem sermone (de suffragiis mortuorum) narrat, quod Gregorius pro Traiano orationem fundens audit vocem sibi divinitus illatam. Vocem tuam audis, & veniam Traiano do. Cujus rei, ut Damascenus dicit in dicto sermone, testis est Oriens omnis, & Occidens, sed constat Traianum in inferno fuisse, quia multorum interitum necem amarum insituit, ut ibidem Damascenus docet. Ergo suffragia etiam valent existentibus in inferno. Respondet ad hæc D. Thomas: Dicendum, quod de facto Traiani hoc modo potest probabiliter æstimari, quod precipue B. Gregorius ad vitam fuerit revocatus, & ibi gratiam consequutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pena: Sicut etiam apparuit omnibus illi, qui fuerunt miraculose à mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras, & damnatos fuisse. De omnibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem iustitiam propriorum meritorum. Secundum autem Superiores causas, quibus providebatur ad vitam revocandi, erat de eis aliter disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quod cum Traiani non fuit simpliciter à creatu pena æterna abscissa, sed eius pena fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad ultimum iudicii. Nec tamen oportet, quod hoc fiat communiter suffragia. Quia alia sunt, quæ lege communis accidunt, & alia quæ singulariter ex privilegio aliquibus conceduntur: Sicut alii sunt humanarum limitum rerum, alia divinarum signa virtutum, ut Augustinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda. Vides hic ex sententia D. Thomæ probabiliter æstimari de utraque parte contradictionis, altera affirmante resurrectionem, justificationem, & gloriam, altera affirmante solam suspensionem ad tempus. Vides neutrum horum esse plerumque contingens, aut ex plerumque contingentibus, aut secundum se, aut quoad modum, quo contingit, cum neutrum fuerit ex lege communi, sed ex privilegio, & quoad substantiam, & quoad modum. Ergo probabile apud D. Thom. cum quo quoad hoc conveniunt omnes omnino Theologi, nil habere commune cum plerumque contingenti, neque potest regulari per plerumque contingens, estque alia, & alia res significata per hanc vocem probabile apud Aristotelem, & apud D. Thomam, cæterosque Theologos, sicut est alius, & alius, tum scopus, tum usus apud illum, & apud istos circa expositionem probabilis, & circa probabile ipsum, ut patet consideranti, quæ huc usque dicta sunt.

(* *)

communiter traduntur, cuiusmodi sunt quamplures, ideoque distingui potuerunt in omnes, & plurimos, & dici solent vici docti, seu periti. Intelligitur consequenter id genus rerum, quibus in unaquaque scientia, vel arte percipiendis, ac æstimandis plerumque sufficiunt, qui illas profitentur. Complectitur igitur hæc probabilium classis positiones, dignitates, & axiomata communiter citra omne dubium recepta in unaquaque scientia, vel arte, & quæ sunt illis affinia. Quintus, & infimus probabilium gradus continet ea, quæ videntur sapientibus paucis quidem, sed præminentibus, & publica approbatione, ac plausu celeberrimis. Contraponuntur enim postremi isti sapientes omnibus, & plurimis sapientibus, & dicuntur maximè familiares, maximèque probati, id est, non superficiales in sua scientia, vel arte, nec gaudentes sola vulgari, & ordinaria approbatione, ac existimatione sui, sed profundè penetrantes ad intima quæque, & abstrusissima scientiæ, vel artis, & agniti communiter, ac venerabiles, ut tales, & quibus proinde turpe, ac temerarium sit dissentire eatenus, ac refragari sapientes, seu professores inferioris notæ. Unde intra istum probabilium ordinem illa sola connumerantur, quæ sunt elevatissima, ac remotissima à sensu, & quorum intelligentia, iustaque æstimatio postulat virum summæ ingeni, & improbi, ac diuturni laboris, studique pertinacissimi.

ART. CI. Ex legitima ista, ac sincera expositione Aristotelicæ definitionis, ut dicitur ab adversariis, & dicta à nobis est juxta eorum loquutionem, seu potius descriptionem, ac divisionem probabilium, ut res ipsa habet, apparet spontè nullas, vel certè vix ullas Theologorum opiniones circa quæstiones apud ipsos controversas dici posse probabiles, aut magis, minusve probabiles, juxta phrasim, & sententiam Aristotelis, uti benè advertit Baylius in *detrip. examine*. Et quidem quoad primam, & secundam partem de omnibus, & de plurimis cuiusvis promissæ conditionis, an aliqua ex prædictis opinionibus sint eatenus probabiles, aut magis, minusve probabiles, quæstio est de subiecto non supponenti. Quia ejusmodi quæstiones sunt supra caput insipientium de vulgo hominum, in quibus proinde per se ipsos nil videtur circa illas, sed à sapientibus accipiunt, quid agant, in illarum materia. Nec sapientes de iis disputarent, atque pugnarent inter se, quæ idioræ askerentur, & dijudicare possent, & circa quæ deceret, ut haberetur ratio iudicii ipsorum. Quoad tertiam, & quartam partem de sapientibus, vel omnibus, vel plurimis, id est, ferè omnibus, est itidem de subiecto non supponenti eadem quæstio. Quia circa ea, circa quæ conveniunt viri docti omnes, vel ferè omnes, nil amplius controversatur, sed illa assuntur tanquam principia ad decidendas controversias. Notum deinde est in ejusmodi Theologorum controversiis totidem plus minus sapientes adesse solere pro utralibet parte contradictionis, eumque solere esse numerum Auctorum pro utralibet parte, ut de neutra verificari possit videri illam Theologum omnibus, aut ferè omnibus. Observatur nimirum hoc in praxi doctrinæ, ut quod unus, vel alter Theologus è trivio dixerit adversus omnes, vel ferè omnes Doctores, non pensi habeatur, nec propterea id in controversiam vocetur, plauditurque merito Philosopho dicenti in eodem lib. i. *top. cap. 9. ad med.* Nam de quovis contraria opinionibus proferente curam habere stultum est. Idem denique dico quoad postremam partem de sapientissimis, seu de

viris summa sapientia præditis, & habitis in summa reverentia. Nam quod certum est dixisse Dionysium, Augustinum, Hieronymum, &c. non controversatur à Theologis, sed assumitur ut principium ad decisionem controversiarum. Quod si quando contingat, sapientissimo, & probatissimo aliquo dicitur contradicere sapientes alios, ipse Aristoteles præcisè de causâ excludet è numero suorum probabilium, ut colligitur ex his verbis in *idem lib. i. top. cap. 8. post initium*: Ponet enim aliquis (ut quædædam sapientibus, nisi id contrarium sit motum opinionibus. Tanti enim, ut minimum sunt sapientes, tametsi inferioris notæ comparati sapientissimo, & probatissimo, quanti sit multitudo impertinenti sapienti comparata. Patet ergo nullas Theologorum sententias in rebus apud ipsos controversas dici posse probabiles, aut magis, minusve probabiles, juxta phrasim, & eam, quam dicunt definitionem Aristotelis. Atque hæc multis eodem pertinentibus præmissis insinuasse suffecerit prois, qui libros Topicorum Aristotelis non legerunt, uti certissimum legerunt, qui Aristotelicam illam divisionem, ac descriptionem induxerunt in controversiam præteritam. Qui enim illos, vel saltem primum illorum librum legerunt, certò sciunt, & quasi palpantibus, probabile ab Aristotele sumi à trivè, ut dicitur supra, pro principio probationis incertæ, totumque ejus scopum, & opus in libris topicorum esse tipeditare probabilia, seu loca probabilium in omni genere, tanquam principia idonea ad confutandum in utramque partem contradictionis syllogismos insensibiles, hoc est, quibus pertrahi possit intellectus ad assensum utriusvis partis contradictionis, seu potius utramvis partem opinari.

ART. CII. Apud auctores autem Litterarum veteres, Sanctis quoque PP. comprehensis, quam recentis idem probabile sumitur passivè, ut insinuat dicebam supra, pro approbabilis, seu pro eo, quod approbare, & cui adhaerere, ac assentiri intellectu maximo potest, cum formidine tamen partis oppositæ. Ut autem res ipsa, de qua controversatur, in se distinetur distinctius, & vitaretur quæstio de voce, præsumimus, & hic, & in quæstione controversiam non procedere de usu licito opinionis prædictæ, quæ videtur fundamento magni momenti, magni vero, & positivè, & negativè, & absolute, & comparative, seu omnibus hinc, & inde, pro, & contra consideratis. Fundamentum magni hoc sensu momenti ducimus esse, quali prudens permoveri, & quali idem assentiri solet, quale plerumque non fallit, quod magis se habet ad verum, quam ad falsum; quod ita se habet respectu intellectus, sicut se habet respectu rationis motivum, quod nec inducit comparationem, nec permittit comparatione oppositi, necessitate morale, & tamen pollet vi pertrahendi ad se voluntatem omnibus, quæ occurrere cuique possunt, inde quaque consideratis. Huc igitur respiciere oportet, & videre, an opinio talis fundamenti sufficiens ad operandum innocenter, & honestè sine peccato, & cum laude, tametsi ad sit pro parte opposita fundamentum majus sive à ratione, sive ab auctoritate, absque ulla tamen certitudine ejusdem partis oppositæ; quidquid sit, an ejusmodi opinio dicenda sit probabilis, uti dicitur à nobis, an alio aliquo modo sit nominanda; Et an coincidat, vel non cum probabilitate, seu Aristotelica, seu Academica, aut a quolibet apud quoslibet alios. Nec enim est admodum curandū de voce, cum res ipsa patet à seorsum.

Quod si quis conqueratur expositiones istas nostras opinionis probabilis non esse methodicas, & indigere altera vel alia expositione sui, ut quiescent intellectum, propterea que concludat eundem esse definitionem aliam Theologis hucusque inauditam. Reponam ego imprimis exemplum Philosophi, in commemorationis nuper duabus ejus definitionibus, in quarum altera exponit suum probabile relatè ad judicium commune, tum hominum, tum sapientum, & speciale sapientissimorum, sicut ego exponi relatè ad prudentem in altera verò exponit peritumque contingens, sicut ego exposui per motumque plerumque non fallens, & quod magis se habeat ad verum, quam ad fallum. Nec definiam suggerere monitum Philosophi, circa quod videri potest prima expositio D. Thom. lib. 2. eth. lect. 3. initio: Dicitur autem satis, inquit Philosophus, si declarabitur potest, atque subiecta materia postulari. Ipsum enim certum non est in omnibus simili modo rationibus flagitandum. Et paulò post: Amabile igitur de talibus, & ex talibus dicentes grosse, & figuratè verum ostendere. Ac demum: Disciplinati enim est in tantum certitudinem querere secundum unumquodque genus, in quantum rei natura recipit. Proximè enim videtur, & Mathematicum persuadentem captare, & Rhetoricum demonstrationes experere. Deinde ea exceptatio solum videtur cadere posita ex expositionem, quæ recurrit ad virum prudentem. Reliquæ enim constant iusta forma cum suo genere, & differentia. Recurrit autem ad virum prudentem habet auctorem Aristotelem in rethor. lib. 2. eth. cap. 6. post med. ubi mediocritatem propriam virtutis exponit sic: Quæ quidem mediocritas ratione præfinita sit, atque ita ut prudens præfinita. Idem præfinitur, cap. 4. ante finem, exponendo sic iusta, & temperata, Res igitur iusta, & temperata dicuntur, cum fuerint tales, quales vir iustus, vel temperans egeret. Iustus verò vir, & temperans est, non qui hac agit, sed qui etiam ita agit, ut iustus, temperans solent. Ubi cogimur, ut videtur, recurrit similis nostro. Et quidem vir prudens uterque ad eadè conspicitur, & tot, tantique indicium multipliciter præclara, ut quod relatè ad illam manifestatur, ipsa videatur claritate clarescere. Abiit verò, ut quisquam propterea relatè ad seipsum, quatenus suo sibi iudicio plaudentem de prudentia, libere velit, an fundamentum sit grave, seu magis momenti. Quoniam ita sibi defert, ac credit, stulto deest, ac credit, ut vulgò dicitur. Haud minus abutendum esset, ut dum fundamentum grave, seu magis momenti exponitur relatè ad prudentem, prudens vicissim discerneret ab imprudenti, non per alia indicia, & propterea ejus prædicata, sed per hoc ipsum, quod solet moveri fundamentis magis momenti. Sic enim incidere in circulum vitiosum, faciliè aliòquin vitabilem. Denique expositiones istæ meæ, ac definitiones sunt exis, quæ unanimi consensu recipiuntur ab omnibus Theologis, qui egerunt hucusque de ista questione in terminis propriis, ita ut nullus repta dissentiat, licet quamplures illorū egerint de ea diligentissimè. Est autem præsumptio non contemnere, & abicere definitiones communiter, ac unanimiter receptas, & est patitur periculum in rebus præsertim moralibus inducere novas, ac singulares definitiones. Quia definitiones paradoxæ inducunt conclusiones paradoxas, quas nemo nescit in materia morum esse valde periculosas; & quod est cumulus mali, inde idem resultat pertinacia, & incorrigibilitas in doctrina, quia desiturus manu-

ductione legitimæ definitionis, à qua dependet tota series reliquæ doctrinæ, necessariò redditur incorrigibilis. Quod quale sit inconveniens, quisvis spontè videt, & repræsentat bene Gerson, part. 2. lib. de reg. moral. sub titulo de superbia, & vana gloria: Pertinacia, ait, in opinionibus, & actibus propriis, per quam quis non est paratus corrigi, damnabilis, & vix sanabilis est præsumptio, & dum in rectoribus aliorum, aut apud religiosum est, cuncta turbat, & perdit.

PARS SECUNDA.

De Argumentis ex defectu libertatis opinandi, & Physicæ, & Moralis.

Reproducitur Argumentum ex defectu libertatis ad speciem actus opinativi.

ART. CIII. TRANSEO jam ad argumenta olim proposita adversus nostram sententiam, & planè digniora, quæ attentè considerentur. Quæ enim prosequuntur hucusque sumus, recte potius fuere, & equivocationes, quam argumenta. Duæ autem sunt difficultates ex antiquis, circa quas potissimum de aliquæ novo superaddita fuere ponderationes, quarum altera peritur ex defectu libertatis circa actus opinativos inæquales; altera eademque majoris longè momenti petitur ex periculo peccandi, seu agendi contra legem, cui subest operatio conformis opinioni minus probabili, simulque minus tutæ. Quia verò circa neutrum intelligi illa ex parte possunt, quæ de novo superaddita, & superaddenda sunt, quin simul oculis ea etiam subiciantur, quæ dederamus jam in nostra questione, oportebit, ut nos illa patienter repetamus. Repetemus autem data opera verbosius aliquanto, ac fusius, quoniam advertimus nonnullos, & quidem non ad modum paucos facilius adduci, ut multalegant, quam ut multum considerent, quæ paucis comprehensa sunt lineis; sicut sunt, quibus placeat magis longum iter, sed planum, quam breve, sed arduum; atque ab huiusmodi genii, & ingenii hominibus injecta nobis est tota ferè necessitas de utroque eo argumento rescribendi, cum si voluissent, attentius ea considerare, quæ scripsimus prius, advertere faciliè potuissent, quomodo inde iis etiam satisficeret, quibus denud perstrepunt.

ART. CIV. Ad argumentum, quod attinet ex defectu libertatis, præmittendum est, libertatem circa aliquem actum esse duplicem, aliam contradictionis, aliam contrarietatis. Libertas contradictionis, quæ & libertas exercitii dici solet, necnon libertas ad actum, & ad omissionem actus, est potestas eliciendi, seu inducendi actum aliquem conjuncta cum potestate omittendi, ac suspendendi eundem actum. Libertas contrarietatis, quæ & libertas specificationis, & libertas quoad speciem actus dici solet, necnon libertas ad utrumlibet ex actibus invicem oppositis, ut opponuntur amor, & odium, affirmatio, & negatio circa idem, est potestas eliciendi, seu inducendi actum aliquem conjuncta cum potestate